

भाग ई एफ ६ प्रशिक्षण : वनस्पति बाल्ने वा सल्काउने प्रविधिको प्रयोग गर्नुहोस

परिचय:

यी प्रशिक्षण सामाग्री यूरो फायर लेवल २ कम्पिटेन्सी योग्यता ई एफ ६ को वनस्पति बाल्ने वा सल्काउने प्रविधिको प्रयोगलाई समर्थन गर्दछ ।

यो कागजात त्यस्तो मानिसहरूका लागि हो जसलाई ईन्धनहरू जलाउनको लागि हाते संचालित बाल्ने उपकरणहरूको प्रयोग गर्न आवश्यक पर्दछ । यो त्यस्तो स्थितिका लागि हो जहाँ अग्नि नियन्त्रण कार्य गर्न सरल छ , खतराको स्तर, जटिलता र आगोको स्वभाव कम छ र संचालक प्रत्यक्ष निगरानिमा छ ।

बाल्ने विधिहरू निर्देशित गतिविधि जस्तै हुन पर्दछ । अग्नि व्यवस्थापन विधिहरू संग सम्बन्धित सबै राष्ट्रिय र स्थानिय नियमहरू पछ्याउनु पर्दछ । यस बाहेक स्थानिय जग्गा धनीहरू संग परामर्श गर्न आवश्यक पर्दछ वा बाल्नु अघि तिनीहरूको स्वीकृति लिनु पर्दछ ।

यस ईकाइको औपचारिक प्रशिक्षण निर्देशन र कोचिंगको संयोजन मार्फत प्रस्तुत गर्न सकिन्छ । स्वतः अध्ययनबाट सिकेका व्यवहारिक ज्ञान र उक्त कार्यको प्रयोग प्रतिबन्धित हुनुपर्दछ र उक्त कार्य पर्यवेक्षकको प्रत्यक्ष निगरानिमा मात्र संचालन गर्नुपर्छ ।

यस एकाइको लागि नामांकन, अर्वाछित वा निर्देशित अध्ययन २०- ३० घण्टाको छ ।

यूरो फायर एक पायलट परियोजना हो । प्रशिक्षण सामाग्री एउटा निरन्तर चलिरहने प्रकृयाको भागको रूपमा मुल्याङ्कन गरिन्छ । वेबसाइट www.euro-fire.eu मा प्रतिकृया दिने फारम समावेश गरिएको छ ।

पूर्ण वा आंशिक रूपमा वन डहेलो व्यवस्थापन गर्ने भूमिकामा समय दिएका आगो सेवा, खेती, कृषि, वन, खेल व्यवस्थापन, घाँसे मैदानसंरक्षण, मनोरञ्जन व्यवस्थापनका व्यक्तिहरू नै यस प्रशिक्षण सामाग्रीका लागि लक्षित सहभागिहरू हुन ।

यूरो फायर योग्यता स्तर र जोखिम व्यवस्थापन संग अन्तरसम्बन्ध

यूरो फायर योग्यता स्तरहरूको सन्दर्भलाई अपेक्षित शिक्षण परिणामहरूको पूर्ण दायरा बुझ्नको लागि बनाईनु पर्दछ । यस स्तरका खण्डहरू : ईकाई शीर्षक, तत्व शीर्षक, यस ईकाइको बारेमा, कुञ्जी शब्दहरू र वाक्यांशहरू, तपाईंले के गर्न सक्नु हुन्छ, यो तत्वले के समावेश गर्दछ, तपाईंलाई थाहा छ र बुझ्नु पर्छ ।

सबै यूरो फायर योग्यता स्तरका समर्थन सामाग्रीहरू प्रशिक्षण दिनका लागि लचिलो पद्धतिबाट बनाईनु पर्छ । प्रशिक्षण सामाग्री लक्षित समुहहरू लाई अनुकूल हुने किसिमले परिमार्जन गर्न सकिन्छ । यस ईकाईमा सिकाईने शिक्षण सामाग्रीलाई

अन्य ईकाइहरूको समर्थन सामाग्रीको रूपमा प्रयोग गरिनु पर्छ जसले गर्दा यस यूरो फायर योग्यता स्तरमा भएको शिकाईका परिणामहरूलाई समाविष्ट गर्दछ ।

विभिन्न युरोपियन युनियन सुरक्षा निर्देशिकहरू छुन जुन प्रत्येक युरोपेली देशमा विशेष स्वास्थ्य र सुरक्षाको रूपमा लागु गरिएको छ । यो कानून कार्यस्थलमा सुरक्षा र स्वास्थ्य सुधार गर्न र काम सम्बन्धी दुर्घटना र रोगहरूलाई कम गर्न डिजाइन गरिएको छ । तपाईंको स्थान, एजेन्सी वा संगठनका लागि आवश्यक पर्ने सबै सुरक्षा कानून, जोखिम व्यवस्थापन नीतिहरू र प्रकृयाहरू मान्नुपर्छ ।

तयारी (पूर्व अपेक्षित) शिक्षा

ई एफ १ डढेलो लागेको कार्यस्थलमा तपाईंको कार्यहरूले तपाईं स्वयम् र अरुलाई हुने जोखिम कम हुनेछ भन्ने बारेमा सुनिश्चित गर्नुहोस ।

ई एफ २ वन डढेलो नियन्त्रण गर्न प्रविधि र रणनीतिहरू लागु गर्नुहोस

अनुपालन (सह आवश्यकता) शिक्षा

ई एफ ३ वन डढेलो लागेको समयमा टोली र पर्यवेक्षक संग संचार गर्नेहोस

ई एफ ४ वन डढेलो नियन्त्रणको लागि हाते औजारको प्रयोग गर्नुहोस

ई एफ ५ पम्प गरिएको पानीको प्रयोगबाट वन डढेलो नियन्त्रण गर्नुहोस

सिकने उद्देश्य :

सिकने कार्य समाप्त भए पछि तपाईं सक्षम हुनुपर्छ

१. वन डढेलोमा नियन्त्रणको वेला बाल्ने उपकरण र सहायक उपकरणहरू प्रयोगको लागि तयारी गर्नुहोस ।

२. निम्न निर्दिष्ट बाल्ने योजनाको आधारमा प्रयोगहुने बाल्ने उपकरणहरू तयार गर्नुहोस

कुञ्जी शब्द वा वाक्यांशहरू :

एंकर विन्दु, बाल्ने, ब्याक बर्निंग, ब्याक फायरिंग, नियन्त्रित रेखा वा अग्नी रेखा, ड्रिप टर्च, आगोको वातावरण, आगोको स्वभाव, ईन्धनको सापेक्षित आद्रता, ईन्धनको मात्रा, ईन्धनको प्रकार, बल्ने तरिका, निर्धारित आगो

प्रयोग :

वन डढेलो व्यवस्थापन कार्यमा निम्न वनस्पति बाल्ने तरिकाको प्रयोग

- जलाउने
- ब्याक बर्निंग
- ब्याक फायरिंग
- निर्धारित आगो

ईग्निसन एक सुख्खा डढेलो निभाउने प्रविधि हो । यसले ईन्धन हटाएर वा बालेर आगो निभाउदछ । यस उद्देश्यको लागि लगाईएको आगो नियन्त्रणको सिमा भित्र राखिनु पर्दछ । उदाहरणको लागि ज्वालाको लम्बाईको रूपमा आगोको व्यवहार, फैलावटको दर र आगोको तीव्रताको दर अग्नी नियन्त्रण दस्ताहरूले आगोको सामना गर्नका लागि पर्याप्त हुनु पर्दछ ।

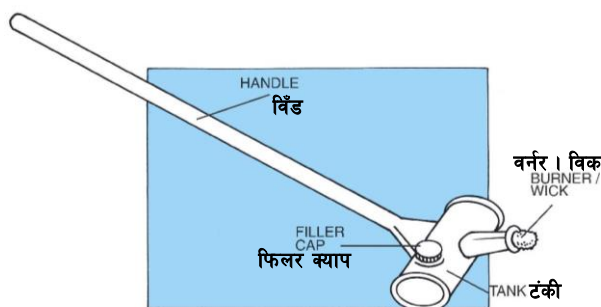
ईच्छित आगोको स्वभाव प्राप्त गर्नको निम्ति इग्निशनको ढाँचा र फायरिङ योजना डिजाइन गर्न सकिन्छ । यिनलाई प्राय कम तीव्रता आगो वा उच्च तीव्रता आगोको रूपमा समेत वर्गीकृत गरिन्छ । यो प्रायजसो आगोको तीव्रता र फैलावटको दरमा ईन्धन, हावा, भिरालोपन वा मोहडाको प्रभाव कम गर्न वा वृद्धि गर्न प्रयोग गरिन्छ ।

१. वन डहेलोमा वनस्पतिलाई सल्काउन प्रयोग हुने यन्त्र र सहायक उपकरण तयार गनुहोस

बाल्ने यन्त्र :

आगो बाल्न, नियन्त्रित आगो लगाउन, ब्याक बर्निंग गर्न, ब्याक फाईरिंग गर्न वा बरनिंग आउट गर्न यस्ता उपकरण प्रयोग हुन्छ । प्रत्येक उपकरणका फाईदा वेफाईदाहरु छन ।

डिजल वर्नर

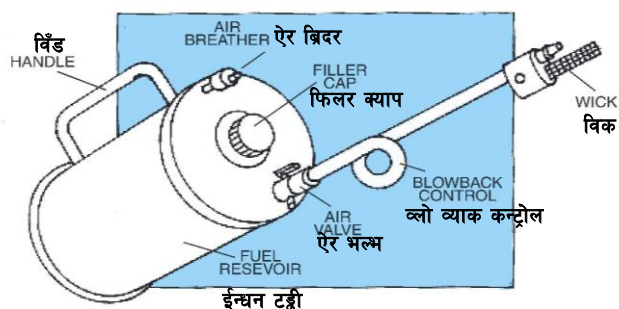
चित्र १.१ डिजल वर्नर

डिजल विक यन्त्र एउटा साधारण उपकरण हो । यसमा दुई मुख्य भागहरु छन ।

वर्नर जहा विक (कपडा) हुदै ईन्धन बग्दछ र टुप्पोमा आगो बल्दछ ।

टंकी विंड र फिलर क्याप भएको फलामे सिलिन्डर

यो उपकरणमा ईन्धनको रूपमा डिजल प्रयोग गरिन्छ । यस उपकरणले सानो आगोको ज्वाला उत्पादन गर्दछ, जुन ठाउ ठाउका सुख्खा ईन्धनलाई बाल्नको लागि उपयुक्त हुन्छ । यस उपकरणलाई ठाडो पारी सोली राखि ईन्धन भर्नु पर्दछ र चुहिउको ईन्धनलाई प्रयोग गर्नु अगाव पुछ्नु पर्दछ । प्रत्यक्ष तापबाट टंकी र अतिरिक्त ईन्धनको भाडालाई बचाउनुपर्दछ ।

चित्र १.२ ड्रिप टर्च

ड्रिप टर्च सामान्यतया ईन्धन बाल्ने प्रयोग गरिने एक उपकरण हो । यसमा तीन मुख्य भागहरु छन् :

बर्नर जहा ईन्धन एक नजलबाट बाहिर आउछ र विक्रमा बलेको आगोको मदतले कुनै वस्तु जलाईदिन्छ ।

स्पाउट फलामे पाईपको बटारीएको भाग जस्ले टुप्पोमा बलिरहेको आगोलाई पुन भित्र आई वल्लबाट रोक्छ ।

टंकी विड, फिलर क्याप र हावा जाने प्वाल भएको फलामे सिलिन्डर

ड्रिप टर्चमा डिजल र पेट्रोलको मिश्रण प्रयोग गरिन्छ । डिजलको सट्टामा मटितेल पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ । ड्रिप टर्चले हल्का चिसो ईन्धनलाई ठाउ ठाउमा वा एकै लाईनमा बाल्न सक्छ । यो एक सजिलो उपकरण हो जुन सबै किसिमका बाल्ने ढाचाहरु सिर्जना गर्न सक्छ ।

डिजल र पेट्रोलको मिश्रण अनुपात

सुख्खा ईन्धन ४:१ (सामान्य अनुपात)

ओसिलो ईन्धन ३:१

ड्रिप टर्चमा ईन्धन वा पुन ईन्धन भर्ने :

१ यदि आवश्यक भएमा उपकरणलाई पुन ईन्धन भर्नु अघि चिसोहुन दिनुहोस

२ पेट्रोलकाबाट निस्किएका भाप अदृश्य हुन्छ र ईन्धन भर्ने वा चुहिउको स्थानबाट धेरै दुरीको यात्रा गर्न सक्दछ । आगो र अन्य बाल्ने स्रोतहरुबाट सधै सुरक्षित दुरी कायम राख्नुहोस ।

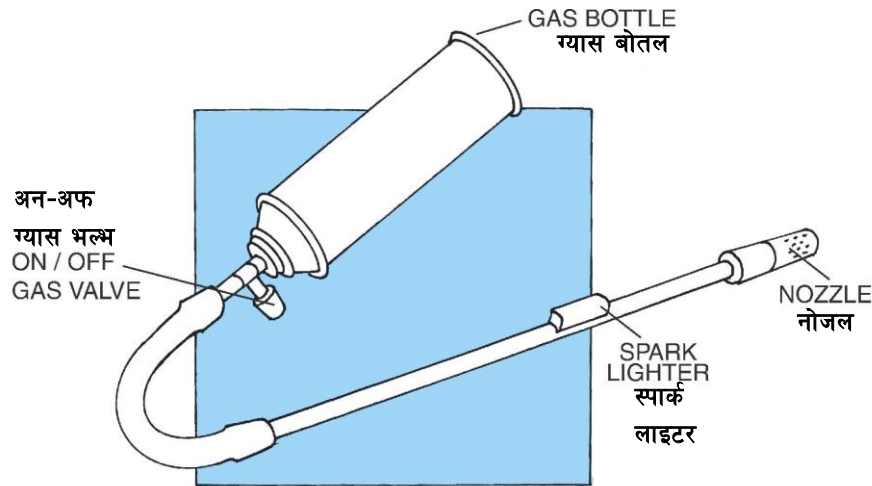
३ आवश्यक अनुपातमा ईन्धनको पूर्व मिश्रण गर्नुहोस र उचित चिन्ह लगाएको कन्टेनरमा भण्डार गर्नुहोस

४ ड्रिप टर्चमा ३४ सम्म भरिने गरी ईन्धन चुहावटबाट बचाउन सोलीको प्रयोग गरी पूर्व मिश्रण ईन्धन भर्नुहोस । प्रयोग गर्नु पूर्व चुहिएको ईन्धनलाई पुछ्नुहोस ।

५ ड्रिप टर्चको ईन्धन भर्ने पोजिसन मिलाउनुहोस ताकि ईन्धन भर्ने प्वाल विडतर्फ पर्न नजाओस ।

६ ईन्धन भरिसके पछि विक्रो राम्रो संग बन्द गर्नुहोस । सिल सुरक्षित स्थानमा छ वा छैन सुनिश्चित गर्नुहोस । बाल्नुभन्दा अगावै चुहिएको ईन्धनलाई पुछ्नुहोस ।

७ छालाको सम्पर्कबाट ईन्धनलाई टाढा राख्नुहोस । यदि ईन्धन आखामा पर्नगयो भर्ने तुरुन्त सफा पानीले आखा सफागर्नुहोस र सकेसम्म चाडो चिकित्सा सल्लाह लिनुहोस ।

चित्र १.३ ग्यास वर्नर

एल पि.जि प्रेशराईज ग्यास वर्नरमा तीन मुख्य भागहरु छन :

स्पाउट बलिरहेको ग्यासलाई दिसा दिने रिग जडिट फलामे पर्ईप

भिल्का दिने बाल्ने उपकरण

ग्यास बोतल एल पि.जि ग्यासको कन्टेनर

ग्यास वर्नरलाई स्पट ईग्निशनको लागि उपयोगि छ र एक सफा उपकरण मानिन्छ । तथापि निर्माताको निर्देशनहरु हरेक पटक पछ्याउनु पर्दछ भने कन्टेनरलाई कुनै किसिमको क्षती, प्वाल वा तापबाट जोगाई हेरचाह गर्नुपर्छ ।

बाल्ने उपकरण र अतिरिक्त ईन्धनहरुको यातायात र भण्डारण

१ ड्रिप टर्चका सबै प्वालहरु र ईन्धनको भल्भ बन्ध हुनुपर्छ र बाल्ने विक पनि निभाउनुपर्छ ।

२ भण्डारण र यातायात गर्दा चुहावट बाट बचाउन ड्रिप टर्च र डिजल विक उपकरणहरु ठाडो पारी राख्नु पर्दछ ।

३ ग्यास वर्नर र ग्यास बोतलहरुलाई यातायात गर्दा सुरक्षित स्थानमा राख्नुपर्छ खाली ग्यास कन्टेनरहरुलाई सुरक्षित रुपमा र निर्माताको निर्देशन अनुसार गाडिनुपर्दछ ।

४ ईन्धन कन्टेनरहरु पेट्रोल वा डिजलका साथ प्रयोगकोलागि डिजाईन र स्वकृत हुनुपर्छ । तिनिहरु राम्रो अवस्थामा हुनुपर्छ, स्पष्ट रुपले लेबल गरिएको र सुरक्षित फिटिंग क्यापहरु हुनुपर्छ ।

५ ईन्धनलाई भाप ईग्निशनबाट जोगिनको लागि आगोबाट केहि टाढा भण्डारण गर्नुहोस । प्रत्यक्ष सूर्यको किरणबाट छायाबद्ध स्थान र पानीको श्रोत वा नालाहरुबाट टाढाको स्थान चयन गर्नुपर्छ ।

व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण

ईग्निशन वा बाल्न जाने व्यक्तिलाई आवश्यक पर्ने व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरणहरुको बारेमा ई.एफ. १ सुनिश्चित गर्नुहोस कि वन डढेलो लागेको ठाँउमा तपाईंको कृयाकलापहरुले तपाईं र अरूको जिवनको जोखिम घटाउछ भन्ने प्रशिक्षण मोडयुलमा वर्णन गरिएको छ ।

उपकरणहरु :

- हेलमेट
- चस्मा वा भाईजर
- आगो नियन्त्रक कपडा
- बलियो जुता
- पञ्जा
- पानीको बोतल

चित्र १.४ व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण

ड्रिप टर्च र डिजल वर्नरको लागि बाल्ने र निभाउने प्रकृया :

१ ईग्निशन शुरुवात गर्ने स्थानमा टर्चको विकलाई देखाउने । यो किनारा बिन्दु वा बाल्नुपर्ने ईन्धनमा हुन सक्छ ।

२ ईन्धनलाई विकमा चुहिन दिनुहोस, ड्रिप टर्चले हावा जाने प्वाल र कुनैपनि धारा पर्याप्त रुपमा ईन्धन प्रदान गर्न खोलिएको हुनुपर्छ ।

३ ईन्धनले भिजेको विकलाई सलाई वा लाईटरले बाल्ने ।

४ बाल्नु पर्ने वनस्पती र विकमा ईन्धनको बहावलाई नियन्त्रण गर्ने । ईन्धनको बहावलाई नियन्त्रण गर्न भल्भ, हावा जाने प्वाललाई मिलाउने

५ बाल्ने योजानामा निर्दिष्ट गरिएको ईन्धनलाई छनौट गरी बाल्नुहोस, तर अन्य ईन्धनहरु नबल्ने सुनिश्चित गर्नुहोस ।

६ बाल्ने कार्य सम्पन्न भए प्रस्चात ड्रिप टर्चलाई ठाडो पारी राख्नुहोस, हावा जाने प्वाल, भेन्ट बन्द गरी विकमा बलेको सानो ज्वालालाई फुक्नुहोस ।

७ आगो निभाउनको लागि विकलाई जमिन भित्र नठेलेनुहोस, नत्र वर्नरलाई असर गर्दछ ।

ग्यास वर्नर बाल्ने र निभाउन

ग्यास वर्नरको टुप्पोलाई बाल्नुपर्ने स्थानमा लग्नुहोस । यो किनारा बिन्दु वा बाल्नुपर्ने ईन्धनमा हुन सक्छ ।

१ ग्यास भल्भ खोल्ने

२ भित्का निकाल्ने उपकरणलाई थिच्ने

३ आवश्यकता अनुसार ग्यासको बहाव मिलाउने

४ बाल्ने योजानामा निर्दिष्ट गरिएको ईन्धनलाई छनौट गरी बाल्नुहोस, तर अन्य ईन्धनहरु नबल्ने सुनिश्चित गर्नुहोस ।

५ बाल्ने कार्य सम्पन्न भए प्रस्चात उपकरणलाई ठाडो पारी राख्नुहोस, ग्यास भल्भ बन्द गरी ग्यासलाई निभन दिनुहोस

ईग्निशनको प्रयोग

ईच्छित आगोको स्वभाव प्राप्त गर्नको लागि अग्नि नियन्त्रण गर्दा वा निर्धारित आगो बाल्दा बाल्ने विधिको सफलतापूर्वक प्रयोग अधिक मात्रामा निर्भर हुन्छ ।

ईच्छित आगोको स्वभाव भनेको उपलब्ध अग्नि नियन्त्रण स्रोतसाधनहरुको सहयोगमा आगोलाई नियन्त्रणको सीमा भित्र कायम राख्ने हो ।

तालिम सामाग्री ई एफ २ वन डढेलो नियन्त्रण गर्न प्रविधि र रणनीतिहरु लागु गर्नुहोस भन्नेमा वर्णन गरिए जस्तै आगोको स्वभाव मुख्यत धेरै कारक तत्व जस्तै ईन्धन, मौसम र भूवनोटहरुको संयुक्त प्रभाव द्वारा निर्धारित गरिन्छ । आगोको स्वभावमा यस्ता प्रभावहरु सानो क्षेत्रमा लागु हुना साथै ठुला ईलाकाहरुमा समेत लागु हुन्छन् ।

आगोको स्वभाव यस सन्दर्भमा समबन्धित छ :

- फैलावटको दर
- ज्वालाको लम्बाई र आगोको तिब्रता
- उर्फेको वा उछिट्टेका आगोको कृयाकलाप
- कुल जल्ने समय

तालिका १ :ईग्निशन प्रकृत्यामा आगोको वातावरणको प्रभाव

आगोको स्वभावको तत्व	विवरण	प्रभाव
ईन्धनका तत्वहरु		
प्रकार	घास, बाली भाडी, रुख, पिट र जरा	भुई, सतह र छत्र डढेलोको लागि सम्भावना
परिमाण	टन र हेक्टर	आगोको तिब्रता
वनोट	हावामा र उचालियको वा ठोस र जमिनमा रहेको	फैलने दर र आगोको तिब्रता, ज्वाला विना धुवा अउदै विस्तारै बल्ने सम्भावना
ईन्धनको नमी	कहा, के गर्ने र कसरी बाल्ने	ईन्धनमा भएको नमीले ईन्धनलाई बल्लबाट, उपलब्ध ईन्धन र उर्जा निकासको दर नियन्त्रण गर्दछ,

मौसमको कारक तत्व	विवरण	प्रभाव
हावा	बल र दिशा	कहा बाल्ने, के लाई त्याग्ने
तापक्रम र सापेक्षित आद्रता	ईन्धनको शुष्कतापन	बाल्नको लागि सबैभन्दा उपयुक्त दिन वा रातको समय
वायुमण्डलीय स्थिरता	परिवर्तित हावा	उडाउने सम्भावना
भूवनोट		
भिरालोपन	सम्भावित ईग्निशन बिन्दुहरु	हवा छेक्ने भिरालोपन, भिरालोपनको शिर,मध्य र फेदी
मोहडा	ईन्धनको शुष्कतापन र ताप	दिनको समय

आगो नियन्त्रणको चरणहरुमा प्राय ईग्निशनलाई दबाउन वा नियन्त्रणमा प्रयोग गरिन्छ। मुख्य अग्नि नियन्त्रण रणनीति जहा ईग्निशनलाई अग्नि दबाउनका लागि समानांतर र अप्रत्यक्ष आक्रमण प्रयोग गरिन्छ।

ज्वालाको लम्बाई जुन विभिन्न अग्नि नियन्त्रण उपकरण तथा प्रविधिहरु संग सामान्यतया सामना गर्न सक्छन :

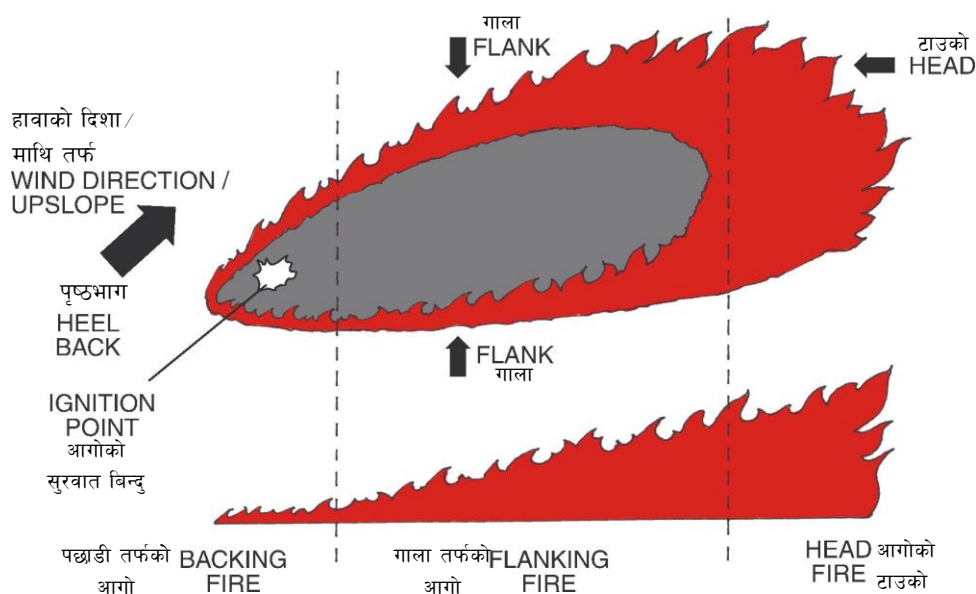
तलिका २ : आगोको जोखिम, ज्वालाको लम्बाई र रणनीतिक महत्व बीचका सम्बन्ध

ज्वालाको लम्बाई (मिटर)	महत्व
० - ०.५	सामान्यतया आगो आफै निभदछ
०.५ - १.५	आगोको तिब्रता कम अग्नि नियन्त्रण गर्दा प्रत्यक्ष आक्रमणमा हाते उपकरणहरुको प्रयोग गर्न सकिन्छ
१.५ - २.५	हाते उपकरणहरु प्रयोग गरी प्रत्यक्ष हमला वा आक्रमणको लागि धेरै तीब्र आगो पम्प गरिएको पानी वा डोजरको आवश्यक पर्न सक्छ गालाबाट वा समानांतर आक्रमण सिफारिस
२.५ - ३.५	नियन्त्रण रेखाबाट प्रत्यक्ष हमलाको लागि धेरै तीब्र आगो हेलिकप्टर र पखेटा जडित विमान ड्रपहरु आवश्यक पर्न सक्छ ज्वालाको लम्बाईको आधारमा गालाबाट वा समानांतर आक्रमण गर्ने
३.५ - ८	धेरै तीब्र आगो आगोको विरुद्ध आगोले अग्र भागको आगोलाई पराजित गर्न सक्छ ज्वालाको लम्बाईको आधारमा गालाबाट वा समानांतर वा अप्रत्यक्ष आक्रमण सिफारिस
८ मि भन्दा माथी	चरम आगोको स्वभाव रक्षात्मक रणनीतिको सिफारिस

हाईलाईट गरिएको खण्डले आगोको खतराको दायरालाई संकेत गर्दछ, र जसमा कहिलेकाही ईग्निशन विधिको प्रयोग हुन्छ।

ईग्निशनको अनुमती दिनु अघि उपलब्ध भएका सम्पूर्ण स्रोतका साथै यी नियन्त्रणका थ्रेसहोल्डलाई सधै विचार गर्नु पर्छ।

ईग्निसन प्रयोग गरिने स्थानलाई छनोट गर्दा आगोको आकार कस्तो छ भन्ने कुरा महत्वपूर्ण हुन्छ

चित्र २.१ : वन डहेलोको आकार

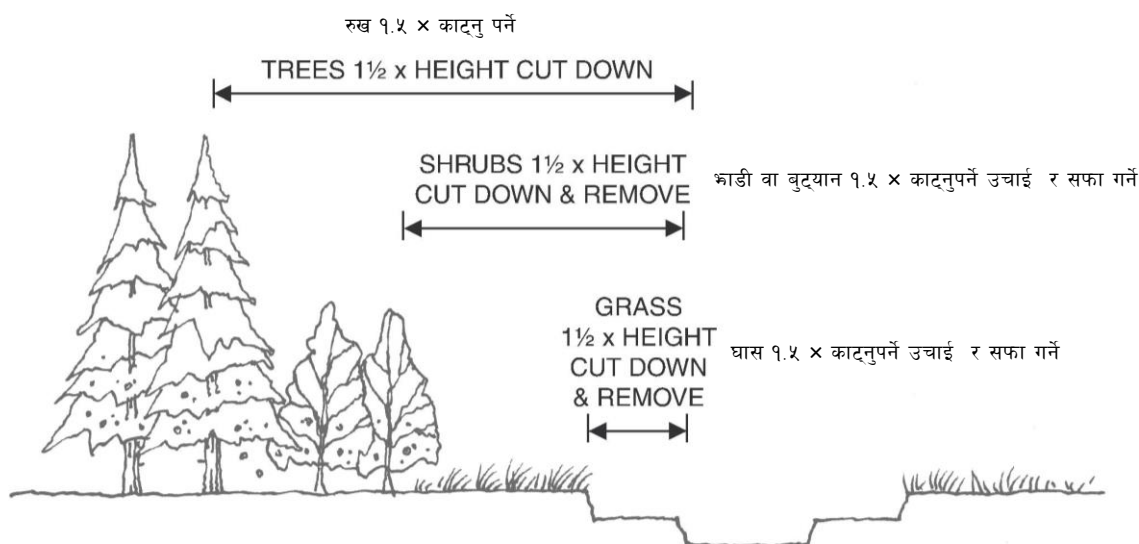
चित्रले माथि र दाया वाया तर्फको सामान्य आगो देखाउँदछ जहाँ ज्वालाको लम्बाई आगो लागेको परिधि भित्र भिन्न छन । सामान्य आकृती भएको यो आगोलाई उदाय वायु र भिरालोपनले संचालित गर्छ । आगोको स्वभावलाई प्रभाव पार्ने यी मुख्य कारक तत्व हुन । आगोलाई बाँछित सीमा भित्र राख्नको निम्ती आगोको स्वभावलाई नियन्त्रण गर्ने एक वा एक भन्दा बढी कारक तत्वलाई त्यागनु पर्ने कुराको सुनिचिछ गर्नुपर्छ । बलि रहेको आगोलाई नियन्त्रणको सीमा भित्र र सानो राख्न हावाको विपरित दिशा, माथिबाट तल, हावा वा भिरालोको विपरित तर्फबाट आगो बाल्न सकिन्छ । सूर्यको किरण नपर्ने वा रातको समयमा दिनको फरक फरक समयमा विभिन्न ढलानमा आगो बाल्न सकिन्छ । विभिन्न ईन्धनका प्रकार र ईन्धनको भारहरुलाई फरक फरक समयमा र फरक तरिकामा बाल्न सकिन्छ ।

नियन्त्रित रेखा र किनार बिन्दु

नियन्त्रण रेखाको बारेमा विस्तृत जानकारी ई. एफ ४ वन डहेलो नियन्त्रण गर्न हाते उपकरणहरुको प्रयोगमा प्राप्त गर्न सकिन्छ । किनार बिन्दु त्यस्तो ठाउँ हो जहाँ ईन्धन थोरै वा नहुन सक्छ र जसबाट आगो नाघ्न सक्दैन । नियन्त्रित रेखाको सुरक्षा गर्न किनारा बिन्दुको प्रयोग गरिन्छ । किनार बिन्दु यस्तो ठाउँ हो जहाँ सडक वा नदी नियन्त्रण रेखा वा अग्नि रेखा संग जोडिएको हुन्छ । यो चट्टानी क्षेत्र, पोखरी वा अन्य कुनै ईन्धन नभएको स्थान हुन सक्छ ।

निर्माण गर्नुपर्ने नियन्त्रित रेखाको चौडाई भिन्न भिन्न हुन सक्छ । यो आसपासको वनस्पतिको उचाई, रेखामा जादै गरेको आगोको कोण, ज्वालाको आकार वा आगोको उछिटिने मात्राको कारण हुन सक्छ ।

नाघ्न सक्ने वा फर्कन सक्ने आगोलाई रोक्न नियन्त्रण रेखा आसपासका वनस्पतिको उचाई भन्दा १.५ गुणा चौडा हुनुपर्छ । यो हेर्ने अर्को तरिका भनेको आगोको अवरोधक ज्वालाको लम्बाई भन्दा २.५ गुणा चौडा हुनुपर्छ ।

चित्र ई एफ ४ ३.४ विभिन्न वनस्पति प्रकारमा अग्नि रेखाको चौडाई

नियन्त्रण रेखामा उफेर आउन सक्ने आगोको झिल्लाहरुलाई सधैं ध्यान दिनु पर्दछ । नियन्त्रण रेखाको गस्ती वा आगोको अवलोकन गर्ने व्यक्तिहरुले चारैतर्फ हेरचाह आवश्यक हुन्छ ।

बाल्ने तरिका

ईच्छित आगोको स्वभाव प्राप्त गर्नको लागी निम्न बाल्ने तरिकाको प्रकारहरु समावेश छन् जस्तै : विपरित दिशाबाट आगो बालिदिने, गाला वा दाया बाया बाट बाल्ने,विन्दु,पाटो, पाटोमा आगो बाल्ने ।

बाल्ने तरिका दुई तहमा सञ्चाचि हुन्छ । पहिलो भनेको आफैले बाल्ने तरिकाको प्रयोग गर्ने हो र दोस्रो भनेको समूहमा रहेर बाल्ने ढाचालाई लागु गर्ने हो ।

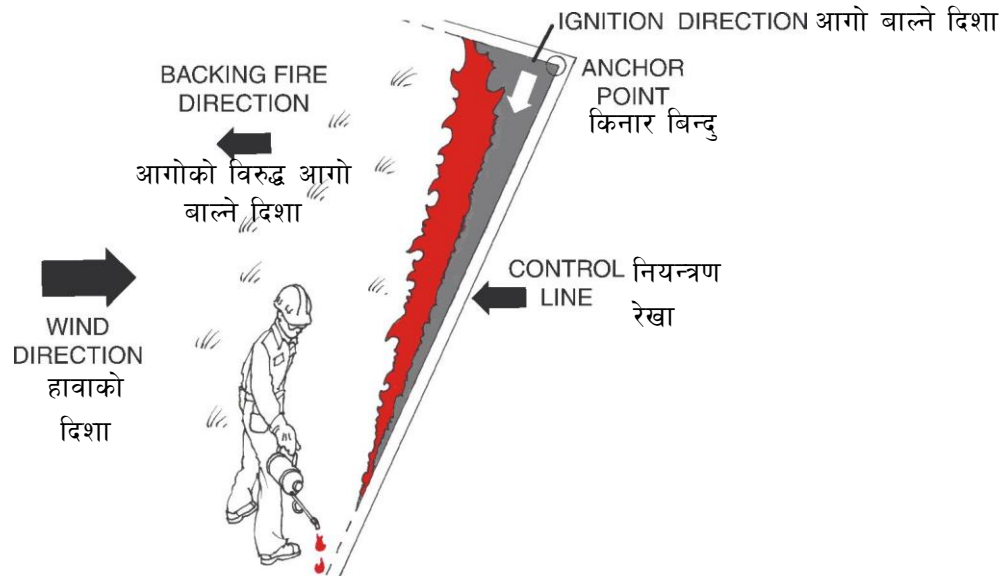
प्रकृयाको सुरवात र कुनै पनि बाल्ने कार्य संचालनमा सबै करक तत्वहरुको निरन्तर मूल्याङ्कन हो जुन कुनै स्थानमा आगोको स्वभावलाई विशष गरी हावा, भिरालोपन, ईन्धन र मोहडालाई असर पार्दै जान्छ । के यी कारकहरुले समभावित आगोको स्वभावको समर्थन गर्दै छन् वा के तिनीहरु आगोको स्वभावलाई कम गर्दैछन् ? आगो बढदै जादा के यी कारक तत्व परिवर्तनहुदै जान्छन् वा तिनहरु पहिलेकौ अवस्थामा रहन्छन् ? प्रत्येक बाल्ने कार्यले आगोको तिब्रता र आगोको गम्भीरताको सन्दर्भमा ईच्छित आगोको स्वभाव बानाएर तथा कायम राख्नुपर्दछ । अर्को शब्दमा भन्नुपर्दा, आगोको स्वीकृत फैलावटको दर, ज्वाला र ईन्धनको खपत । प्रत्येक बाल्ने कार्यले यसलाई पनि असर पार्दछ श्र

- भिराको माथि वा तलबाट बाल्ने
- हावा चलेको दिशा वा विपरित दिशा तर्फबाट बाल्ने
- धेरै ठाउमा सानो आगो बाल्ने वा थोरै सानो आगो बल्ने
- चिसो मोहडा वा तातेको मोहडामा बाल्ने

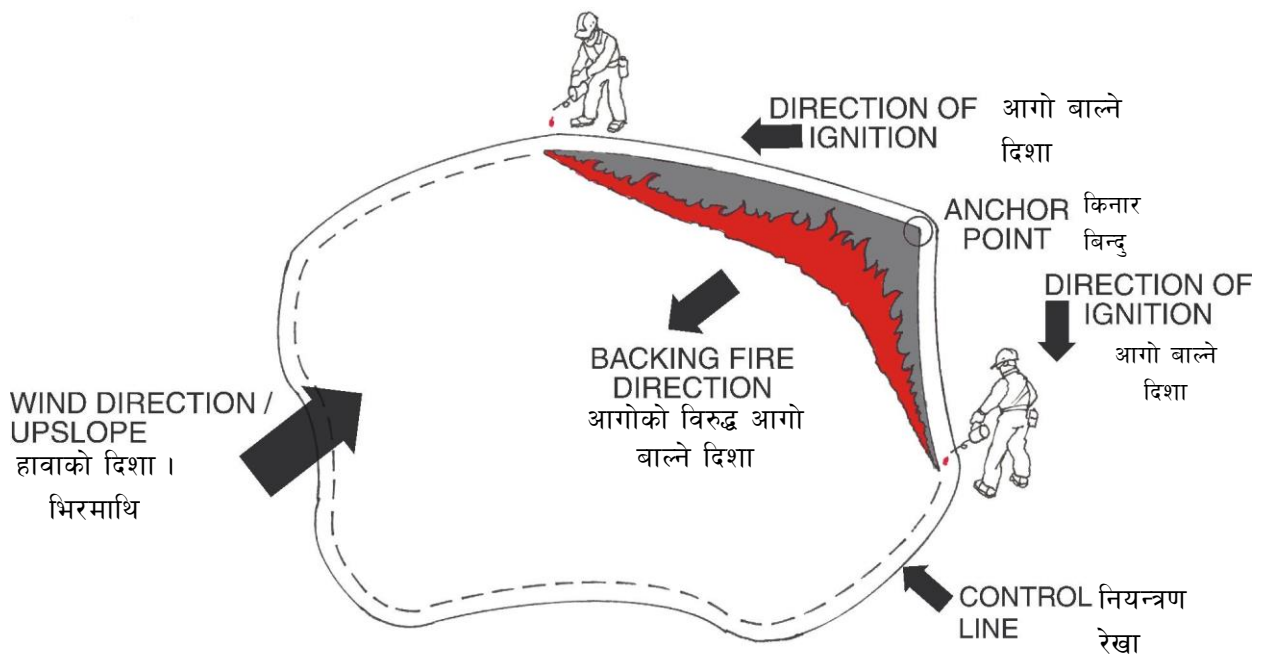
कुनै पनि क्षेत्रलाई बाल्न कति समय लाग्दछ र आगोको तिब्रता कति उत्पन्न हुन्छ भन्ने केरा प्रत्येक अवस्थामा छानिएका बाल्ने उपकरणहरु र प्रयोग गरिएका बाल्ने ढाचाहरुले प्रभाव पार्नेछ ।

आगोलाई फर्काउने **Backing Fire**

हावाको विपरित दिशा, भिरको माथिबाट तल वा दुवैको संयोजनमा आगोको विरुद्ध आगो बालिन्छ। यसो गर्नले आगो फैलने दर र ज्वालाको लम्बाई घट्दछ। हावा र भिरको प्रभाव हटाउदा आगोको स्वभावलाई मदत गर्ने मुख्य तत्वलाई पाखा लगाउन सकिन्छ। आगोलाई फर्काउने कार्य गर्नले कम तिब्रता भएको आगोको आशा गर्न सकिन्छ।

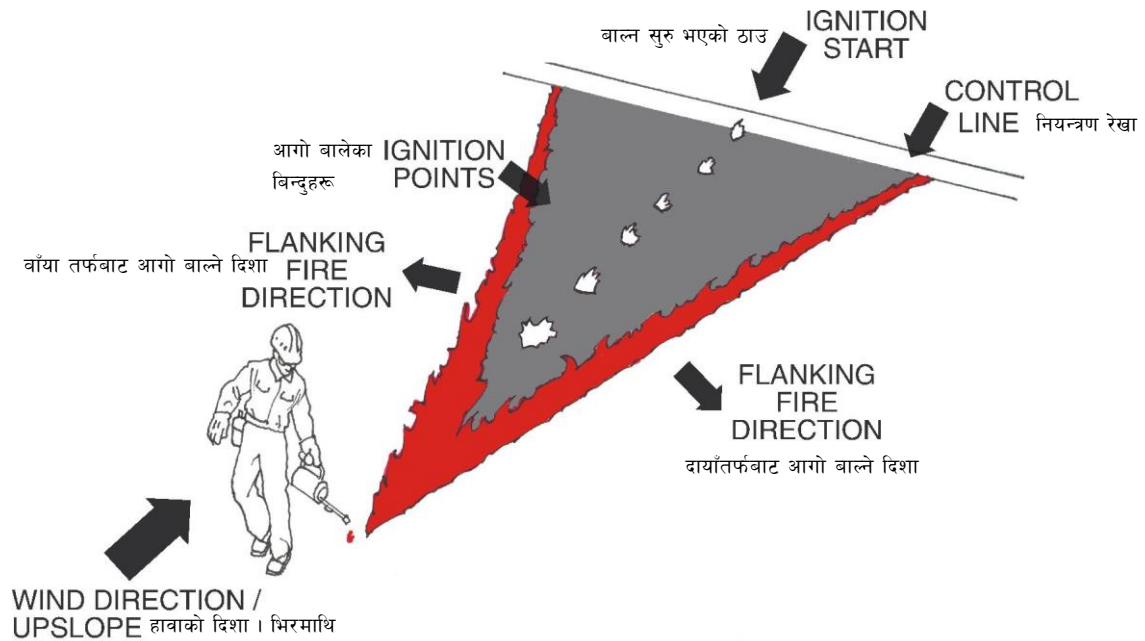
चित्र २.२ : आगोको विरुद्ध आगो (एकचोटी बालेको)

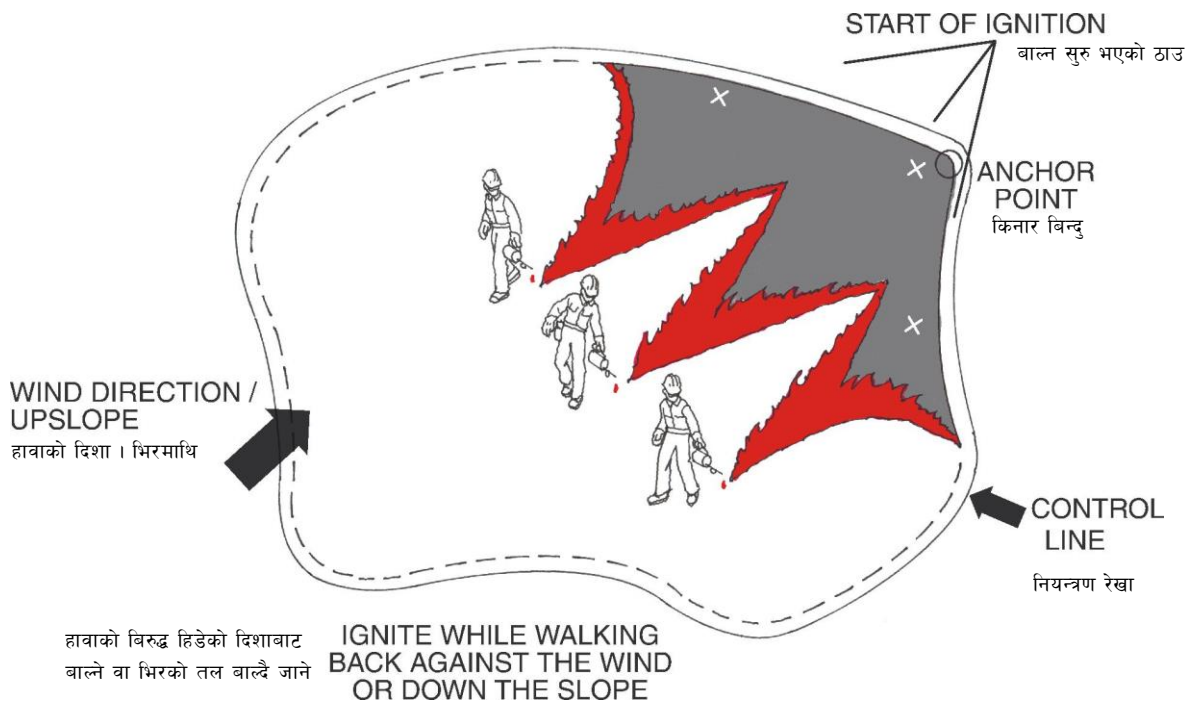
चित्र २.२ : समुहले बालेको आगोको विरुद्ध आगो

दायाँ वायाँबाट आगो बाल्ने

माथि तर्फ चलेको हावाको दिशा वा भिरको विरित तर्फ दायावाया बाट आगो छड्के भएर जाओस भनि बालिन्छ । मिल्दो जुल्दो अवस्थामा लगाईएको आगोको विरुद्ध आगो भन्दा **दाया वायाबाट लगाईएको आगो**मा आगोको फैलावटको दर र ज्वालाको लम्बाई थोरै भएपनि बढिने हुन्छ किनभने आगोको स्वभावलाई मदत गर्ने मुख्य तत्वहरु पंक्तीबद्ध रूपमाहुन्छन । काम वा मध्यम खालको आगोको तिब्रताको आशा गर्न सकिन्छ ।

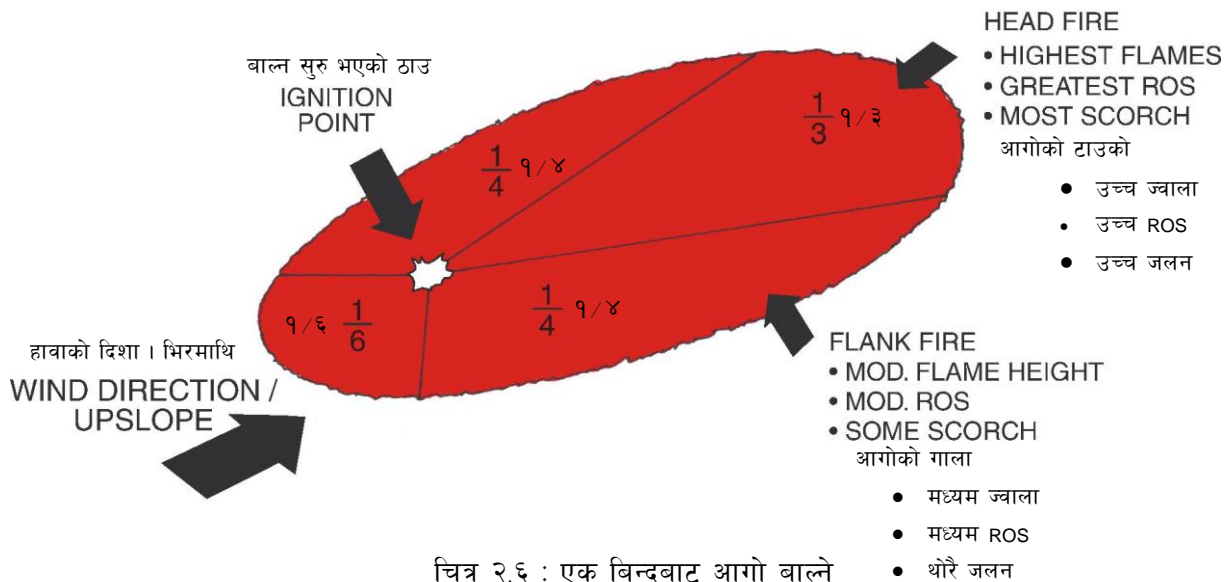
चित्र २.४ : एकचोटी दायावाया वा गालातर्फबाट आगो बालेको

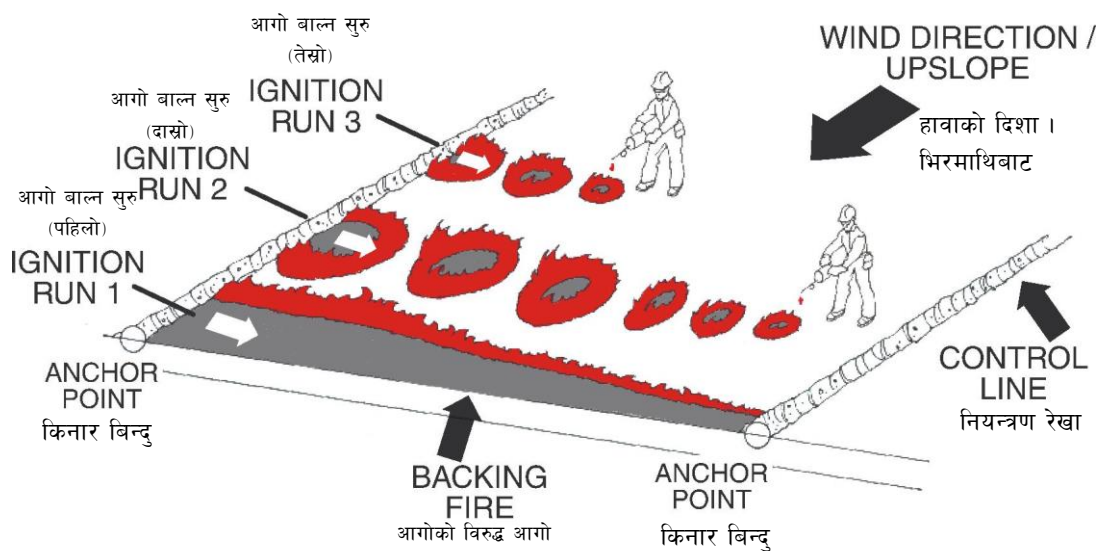
चित्र २.५ : समुहमा दायाँवाया वा गालातर्फबाट आगो बालेको

एक बिन्दुमा बाल्ने

आगो सल्काउने बिन्दुबाट आगो फैलिएको प्रारम्भिक अवधिमा आगोको तिब्रता कम हुन्छ । आगोको तिब्रता कम गर्न ग्रीडको ढाचामा बहु बिन्दुबाट आगो बाल्न सकिन्छ । तथापि, जब दुई आगो जोडिन्छ तब संयुक्त संवचन स्तम्भहरु निर्माण भई अझ बलियो हुन्छ, आगोको भिल्का उत्पन्न हुन्छ, आगो उछिटिन्छ र आगोको तिब्रता बढाउदछ । यो जक्शन प्रभावको रुपमा चिनिन्छ । अत्याधिक आगोको तिब्रता र जक्शन प्रभावको कारणले आगो उछिटिन सक्ने हुदा यिनीहरुबाट जोगिन दुरी वा ग्यापको कायम राखी हेरचाहको आवश्यक छ । धेरै स्थानमा आगो बाल्नुभन्दा थोरै स्थानमा बाल्न उत्तम हुन्छ ।

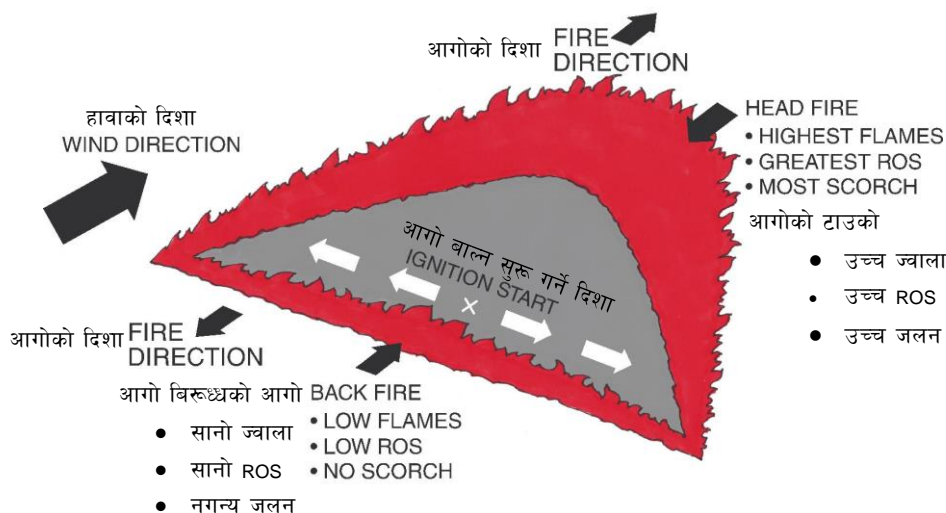
चित्र २.६ : एक बिन्दुबाट आगो बाल्ने

चित्र २.७ : ग्रीड ढाचामा आगो बाल्ने

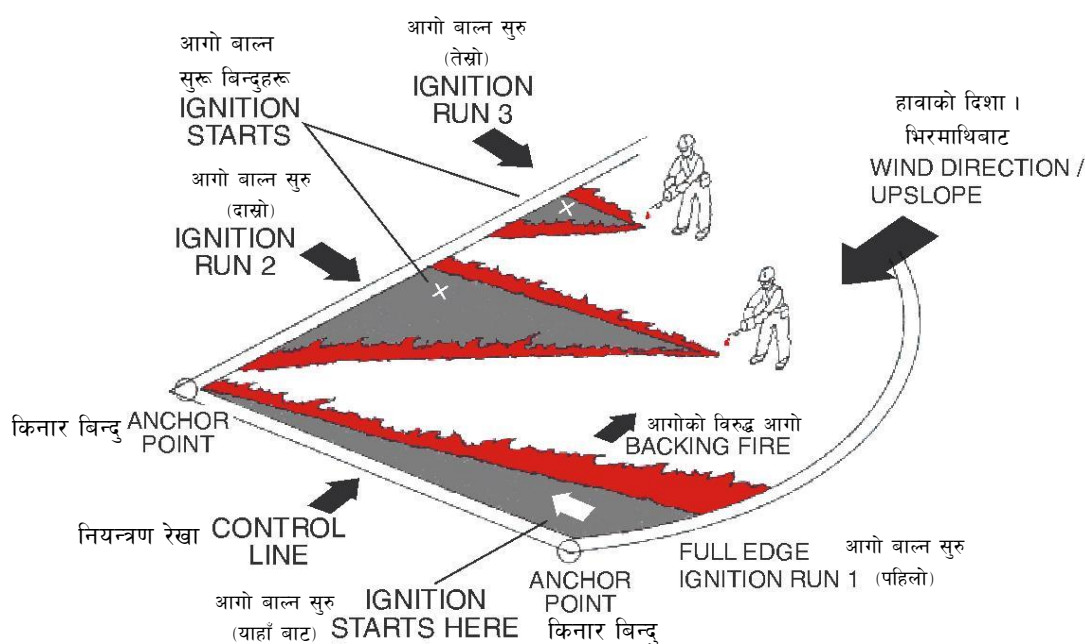
सुर्को वा पाटोमा बाल्ने

ईन्धनको साधुरो सुर्कोमा भिर र हावाको विपरित दिशाको तर्फबाट बालिने छोटो आगोलाई सुर्को वा पाटोमा बाल्ने भनिन्छ। विशेष गरि आगोको टाउको वा अग्रभाग जति चौडा हुन्छ (यदि हावा वा भिरालोपनले सहयोग गरेमा), आगो फैलने दर र ज्वालाको लम्बाई त्यतिनै बढ्दछ। आगोको तिब्रतालाई बालिने सुर्को वा पाटोको चौडाईले नियन्त्रण गर्दछ। जति चौडा सुर्को वा पाटो हुन्छ त्यती चाडो आगोले गती बढाउँदछ।

चित्र २.८ : सुर्को वा पाटोमा बाल्ने

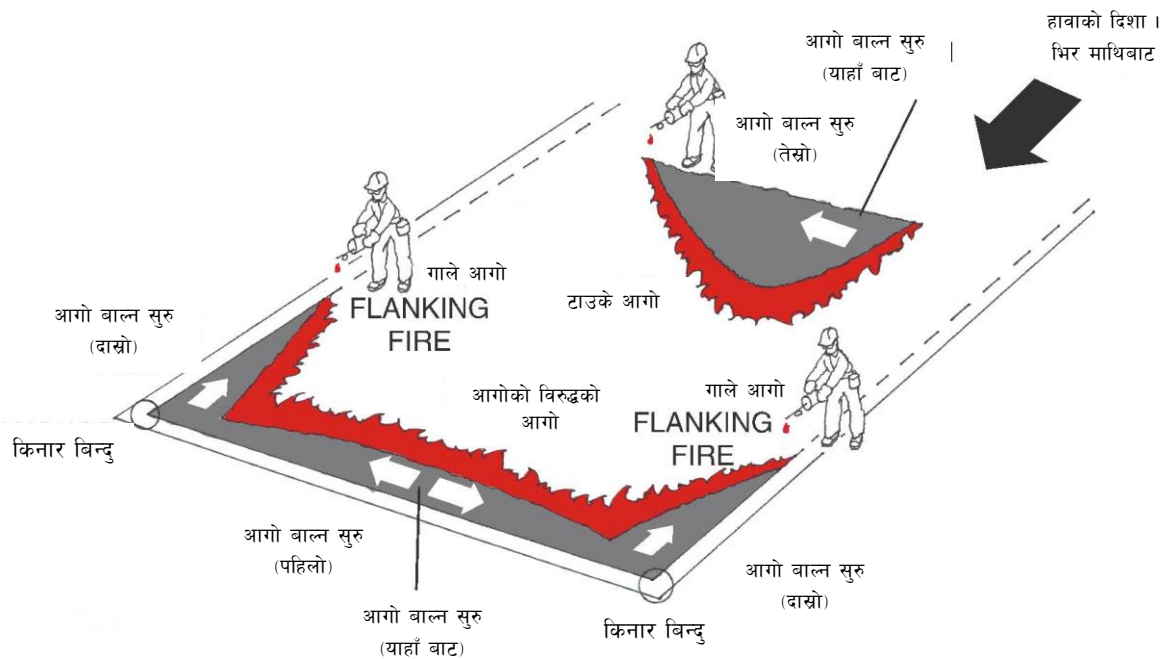
आगोको स्वभावलाई सहयोग गर्ने केहि तत्वले गर्दा छोटो दुरीको पाटोमा बाल्दा समेत आगोको तिब्रता ठुलो हुन सक्दछ। सुर्को वा पाटोमा बाल्ने यो प्रविधिमा हेरचाह आवश्यक छ।

चित्र २.९ : समहमा रहेर सुर्को वा पाटोमा बाल्ने

सुर्को वा पाटोको आगोको अग्रभाग बाल्ने

सुर्को वा पाटोको आगोको अग्रभाग बाल्ने भनेको ईन्धनको साधुरो सुर्कोमा आगो बाली आगोलाई हावा र भिर संगै बल्न अनुमति दिने हो । कम आगो बलेको समयमा वा राम्रो बलिरहेको अवस्थामा उच्च आगोको तिब्रता प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरिन्छ । हावा अन्य हुने तल्लो क्षेत्रमा अग्नि अवरोध सृजना गरेर आगोको विरुद्ध आगो लगाई या कार्य गर्न सकिन्छ । यो विधिमा आगो उम्कन सक्ने खतरा बढी छ ।.

चित्र २.१० : समहमा रहेर सुर्को वा पाटोको आगोको अग्रभाग बाल्ने

एक बिन्दुबाट बाल्ने र सुर्को वा पाटोको आगोको अग्रभाग बाल्ने बीच अन्तर

वांछित आगोको स्वभाव प्राप्त गर्नको लागि आगो बाल्नुपर्ने सहि स्थान, बाल्ने ढाँचा र प्रकार दुवैको छनोटमा निर्भर छ ।

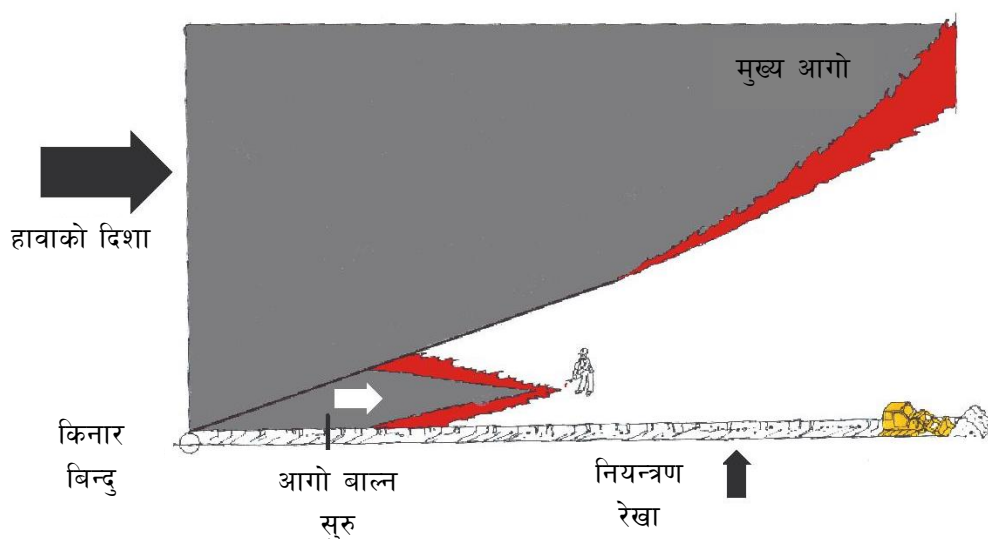
एक बिन्दुबाट बाल्ने आगोको स्वभावमा प्राप्त गर्ने भिन्नता र सुर्को वा पाटोको आगोको अग्रभागमा बाल्ने आगोको स्वभावमा प्राप्त गर्ने भिन्नता लाई तुलना गर्दा यीनीहरुको अन्तर राम्ररी देखाउदछ ।

वांछित आगोको स्वभाव जस्तै कम, मध्यम वा उच्च आगोको तिब्रता, चाडो वा ढिलो बढ्ने कुराले कति मात्रामा पछाडीबाट, दायावायाबाट, अग्रभागबाट आगो लगाउने भन्ने कुराको मात्रा निर्धारण गर्दछ ।

समानान्तर आक्रमणमा आगो बाल्ने विधि

जहा मध्यम आगो र आगोको लम्बाई ३ मिटर भन्दा बढी हुन्छ तब प्रत्यक्ष आक्रमण कठिन हुन्छ । नियन्त्रण रेखाबाट समानांतर अक्रमाण गर्न आगोको किनाराबाट छोटो दुरीको आवश्यक हुन्छ । सुरक्षित नियन्त्रण रेखा निर्माण गर्ने प्राय विधिहरु ढिला हुन्छन र जति रेखाको चौडाई चाहिन्छ , त्यती नै निर्माणको गति कम हुनेछ । तथापि, एक सागुरो नियन्त्रण रेखा विरुद्ध टोलीले कम ज्वालाको लम्बाईको आगो लगाउन सक्दछ । यसले रेखा निर्माणको कार्यको गति बढाउदछ ।

नियन्त्रण रेखा र मुख्य आगोको विचमा रहेको ईन्धनहरुलाई हटाईन्छ । यस विधिलाई बर्निंग आउट भनिन्छ । समानांतर अक्रमाणको रणनीतिको भागको रुपमा प्राय यो संचालन गरिन्छ ।

चित्र : २.११ समानांतर आक्रमणमा आगो बाल्ने विधि

बर्निंग आउटको मुख्य उद्देश्य भनेको अग्नि रेखा र मुख्य आगोको विचमा रहेको ईन्धनहरुलाई हटाउनु हो । यसले मोप अप गर्ने समयलाई घटाउने, उछिटेको आगोलाई आगोको परिधि भित्र समावेश गर्ने र अग्नि रेखालाई चौडाइलाई बढाउन सक्छ । सुरक्षित क्षेत्रको निर्माण गर्न समेत कहिले काहि बर्निंग आउटको प्रयोग गरिन्छ ।

अन्य अग्नि नियन्त्रण विधिहरुमा भै, किनारा बिन्दु वा आगोको पछाडिको भागबाट सुरक्षित तरिकामा आगोको नजिक पुग्न सकिन्छ । यदि उक्त स्थानमा पहिले देखि नै वा नया बनाईएको नियन्त्रण रेखा छन भने नियन्त्रण रेखाको चौडाई बढाउन बर्निंग आउट विधिको प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

उफ्रेका आगो नियन्त्रण रेखा बाहिर नजाओस भन्नका लागि नियन्त्रण रेखा बाहिर गस्ती गरिरहेका मानिसहरु सचेत रहि राम्रो संग चौतफि हर्नु पर्दछ ।

अप्रत्यक्ष आक्रमणमा आगो बाल्ने विधि

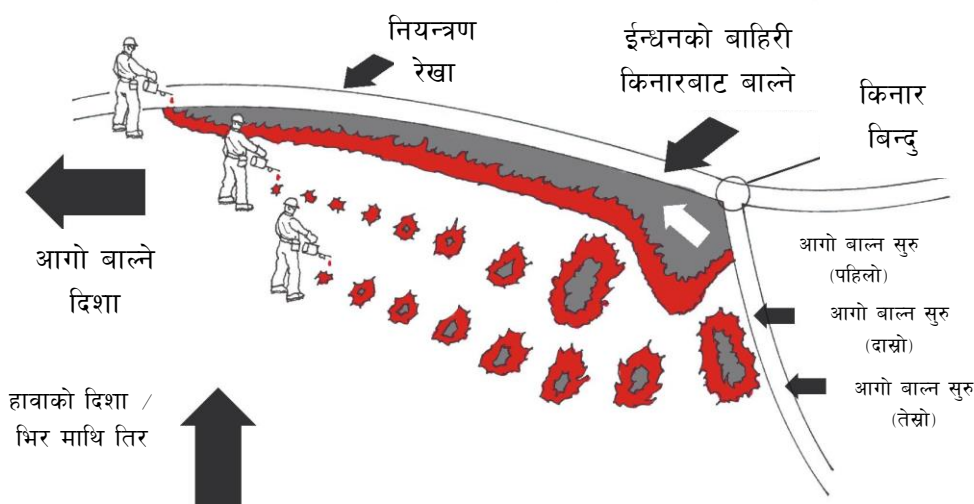
यदि आगो द्रुत गतिमा फैलिरहेको र ठूलो ज्वालामा बलिरहेको छ भने आगो संग प्रत्यक्ष सामना गर्नु खतरनाक हुन सक्दछ । पहुचमा नरहेको क्षेत्रमा आगो लागि रहेको छ भने उक्त आगोलाई वल्ल दिनु पर्छ र सजिलो स्थानमा आगो आए पछि नियन्त्रणमा लिनु पर्दछ । यस्तो अवस्थामा आगोको किनाराको सुरक्षित दुरीबाट अप्रत्यक्ष आक्रमणको विधि प्रयोग गर्नु पर्दछ ।

पछाडिबाट बाल्ने (व्याक वर्निङ्ग) :

खटिएको घटनाको टोली प्रमुख वा पर्यवेक्षकले मुख्य आगो फैलन दरको मूल्याङ्कन गर्नेछ र कहाबाट बाल्न सुरु गर्ने भन्ने स्थान छनोट गर्नेछ। छनोट गरिएको स्थानमा पछाडिबाट बाल्ने काम पुरा गर्नको लागि टोलीहरूलाई पर्याप्त समय दिनुपर्छ।

किनाराबिन्दु वा नियन्त्रण रेखाको कुनै भागबाट बाल्ने कार्य सुरु गर्न पदछ। त्यसपछि नियन्त्रण रेखाहुदै आगो बालिन्छ। सामान्यतया, कम तिब्रताको आगोद्वारा नियन्त्रण रेखा र मुख्य आगोको विचमा रहेको ईन्धनहरूलाई जलाईन्छ। बाल्ने कार्यको गति बढाउन पहिले बालेको नियन्त्रित आगो र मुख्य आगोको विचमा थप आगोहरू बालिन्छ।

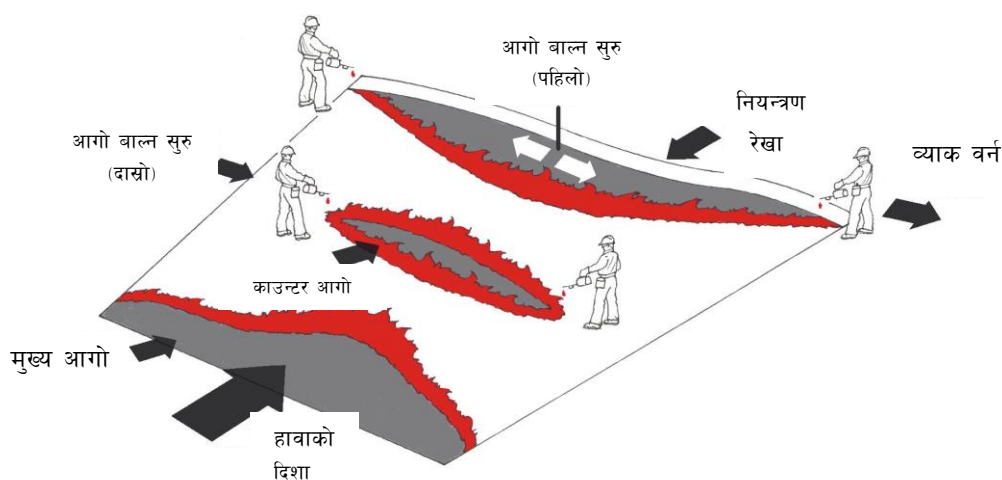
हरेक समयमा अग्नि नियन्त्रण टोलीहरूसँग भाग्ने बाटो र सुरक्षित क्षेत्रहरूमा पौच हुनुपर्छ। साथै, हावा माथि तर्फ चलेको बेला वा अग्नि नियन्त्रक टोलीको तलबाट आगो बाल्नु हुदैन।

चित्र २.१३ पछाडिबाट बाल्ने

आगोको विरुद्ध आगो :

व्याक वर्नमा जस्तै गरिन्छ तर यसमा मुख्य आगोको अग्रभाग वा टाउको तर्फ नयाँ आगो बालिन्छ, जसको कारणले मुख्य आगोको हावाले बालेको आगोलाई मुख्य आगोको तर्फ तान्दछ। नियन्त्रित परिस्थितिमा यस विधिद्वारा मुख्य आगोको ईन्धनलाई घटाउँछ। डढेलो लागेको बेला अन्य कार्यहरूसँग यो कला समयबद्ध र समन्वयका साथ संचालित हुनुपर्छ। आगोको विरुद्ध आगो एक उच्च जोखिम कार्य हो। यस कार्य समग्र आगोको स्वभावलाई वास्तविकता नगरि वा गतल अवस्थामा संचालन गरेमा खतरा हुन सक्छ। त्यसैले यो कार्य केवल एक जिम्मेवार व्यक्तिको निगरानीमा मात्र संचालन गर्न सकिन्छ।

चित्र २.१३ आगोको विरुद्ध आगो

आगो नियन्त्रण गर्ने एक जिम्मेवार व्यक्तिले आगो बाल्नको लागि बाल्ने प्रविधिहरूको प्रयोग गर्ने अनुमति दिनुपर्दछ र र उक्त कार्य प्रत्यक्ष निगरानिमा संचालन गर्नुपर्ने ।

निर्धारित आगो

निर्धारित आगो भनेको निर्धारित वातावरणीय परिस्थिति अनुसार संसाधन व्यवस्थापन उद्देश्यहरू प्राप्तिको निम्ति परिभाषित सीमाहरू भित्र रहि नियोजित तरिकाबाट बालिएको आगोको हो

निम्न उद्देश्यका दायराहरू समावेश छन् :

- अग्नि अवरोध सृजना गर्न
- ईन्धनको भार घटाउन
- वन्यजन्तुको वासस्थान सुधार गर्न
- नया कृषि भूमि निर्माण गर्न
- चरिचरण सुधार गर्न
- रुख र भाडीको प्राकृतिक पनरुत्पादनको सहायताको लागि सतहको वनस्पति र माथिल्लो तहमा रहेको प्राङ्गारीक पदार्थ हटाउन
- रुख काटिसके पछि र पुन रोपण गर्नु अघि हागाविगा वा चोईटाहरू हटाउने
- जमिनको प्राकृतिक उर्वरिकरण प्रदान गर्न
- सांस्कृतिक भूदृश्य वा परिदृश्यहरू कायम राख्न
- सांस्कृतिक रूपमा महत्वपूर्ण कृषि प्रणालीहरूको उदाहरणहरू सुरक्षित राख्न
- डढेलो सम्बन्धि अनुसन्धानमा सहयोग गर्न

भूमि व्यवस्थापन उद्देश्यहरू पुरा गर्न अपेक्षित आगोको स्वभाव र तिब्रतालाई हेरफेर गरिन्छ । अन्य बाल्ने तरिकाहरू भन्दा ईच्छित आगोको स्वभाव प्राप्त गर्न वा आगोको स्वभावलाई प्रभाव पार्ने कारक तत्वहरूलाई घटाउन वा बढाउन साथै अन्य आगो बाल्ने ढाँचाहरू चयन गर्न सकिन्छ । सामान्यतया, यसको परिणाम निम्न ज्वलनको मुख्य श्रेणीमा हुनेछ :

कम तिब्रताको आगो :

निम्न उद्देश्यहरूको लागि सामान्यतया प्रयोग गरिन्छ :

- सतहमा रहेका ईन्धनको केहि भाग खपत गर्न र मध्यम वा माथिल्लो तहमा रहेको वनस्पतिलाई कम क्षति गर्न

- पारिस्थितिक उद्देश्य पूर्तीको लागि तल्लो तहमा रहेको ईन्धन वा वनस्पतीलाई परिमार्जन गर्न र खतरा घटाउने कार्यक्रममा यस्तो जलन उपयुक्त हुन्छ

उच्च तिब्रताको आगो :

निम्न उद्देश्यहरूको लागि सामान्यतया प्रयोग गरिन्छ :

- अधिकतम ईन्धनको लोड खपत गर्न
- अधिकतम मात्रामा लक्षित प्रजातिहरू मार्नको लागि

उच्च तिब्रता भएको निधारित आगोको प्रयोगका उदाहरणहरू निम्न हुन :

- भाडी वा रुखहरूको अतिक्रमणबाट नियन्त्रण गर्न
- काटान गरी बचेका काठका चोईटाहरूलाई जलाउन (खतरालाई कम गर्न, पुनरुत्पानदलाई बढावा दिन)
- अन्य पारिस्थितिक उद्देश्य (बोट विरुवा र वन्यजन्तुको वासस्थानको फाईदा)

तालिका ३ : बाल्ने पद्धतिको सारांश

ईग्निसनको पद्धती	विशेषताहरू	जोखिम
पछाडीबाट आगो लगाउने	कम तिब्रता भएको सुस्त गतीको आगो सृजना गर्न भिरको माथिबाट तल तर्फ वा हावा संगै बाल्नुहोस	आगो उफ्न वा हावाको गती वा दिशा परिवर्तन हुन सक्ने सम्भावना
दाया बायाका गाला	भिर वा हावा विपरित बाल्ने, आगोको तिब्रता थोरै बढी हुन्छ	आगो उफ्न वा हावाको गती वा दिशा परिवर्तन हुन सक्ने सम्भावना
बिन्दु	ग्रीड ढाचामा प्राय बालिन्छ। नजिकैको दुरीमा बल्दा आगोको तिब्रता उच्च हुन्छ र आगो उफ्रन्छ।	किनाराको प्रभावले आगो उफ्रने र आगोको तिब्रता उच्च हुन सक्ने सम्भावना हुन्छ
स्ट्रीप	नियन्त्रण रेखा संग समानांतर हुने सुर्कोबाट आगो बाल्ने। सुर्कोको चौडाईले आगोको तिब्रतालाई नियन्त्रण गर्दछ। आगो बाल्ने टोलीहरूको सहयोग लिन सकिन्छ।	टोली सदस्यहरू संगको संचार विच्छेद हुन्छ बाल्ने काम एकै चोटी नहुन सक्छ
सुर्को वा पाटोको आगोको अग्रभाग बाल्ने / रेखामा बाल्ने	नवले अवस्था वा राम्रो बल्ने अवस्थामा उच्च आगोको तिब्रता प्राप्त गर्न प्रयोग गरिन्छ.	आगोको तिब्रता उच्च हुने र आगो फुतकन सक्ने खतरा बढ्ने

सामुहिक वा टोलीको रुपमा काम गर्ने

तपाईंको ईग्निसन संचालक संग काम गर्दा :

नियन्त्रित आगो वा डढेलो संग लडनको लागि आगोको प्रयोग गर्दा जोखिम हुनसक्छ। यदि नियन्त्रण कार्यहरू गर्दा स्रोत सम्पन्न भएका टोलीहरू लाई समुहिक रुपमा संचालन गर्न सकियो भने यस्ता जोखिमहरूलाई घटाउन सकिन्छ।

राम्रो सामुहिक कार्य भनेको स्पष्ट उद्देश्य बमोजिम एक आपसमा काम गर्ने, सधैं संचालक र टोलीहरु संग संचारमा रहने बुझिन्छ । सफलतको मुख्य भाग भनेको टोली नेताबाट राम्रो व्याख्या गर्नु हो । ईग्निसन कार्य गर्दा चाहे आगो बाल्ने वा निभाउने टोली होस, व्याख्या गरेको कुराहरु चाडो टिप्न सक्नु निकै महत्वपूर्ण हुन्छ ।

तलिका ४ : नियन्त्रित आगोको वर्णन गर्न सुझाव गरिएको खाका

तत्व	विवरण
१ सामान्य अवस्था	क्षेत्रको भूगोलको बारेमा जानकारी, कुनै अवधिमा आउने मौसमको उल्लेखनिय परिवर्तको पुर्वानुमान, तत्कालिन र अपेक्षित आगोको खतराको मूल्याङ्कन, कार्यको सन्दर्भ आदि ।
२ लक्ष्य र उद्देश्यहरु	ईग्निसनको समग्र लक्ष्य र अभि वृत्तित उद्देश्य
३ बाल्ने पद्धति	समयरेखा र कोसेढुगाको सेडुल संगै उद्देश्य प्राप्ती गर्न ईग्निसनको आवश्यक पद्धती र प्रकार
४ समावेशित योजना	नियन्त्रित रेखा, नियन्त्रण टोली,स्रोतहरुको स्थिति, धुवा व्यवस्थापन आदि
५ कार्य	कुनै अपरेशनमा व्यक्तिगत कार्य र टोलीको सामुहिक कार्य
६ आदेश र सञ्चार	डढेलो लागेको स्थानमा सबै टोलीलाई टोली नेता को हो र कसलाई उनीहरुले रिपोर्ट गर्ने भन्ने कुरा थाहा हुनुपर्छ । टोलीसंग एक आपसमा संचार गर्दा कुन पद्धती अपनाउने र सुचनालाई कसरी व्यवस्थापन पक्ष समक्ष रिपोर्ट गर्ने भन्ने कुरा जान्ने पर्छ।
७ जोखिम	नियन्त्रण कार्य गर्दा आउन सक्ने सम्भावित जोखिमहरुलाई हाईलाईट गर्नुहोस
८ सुरक्षित क्षेत्र र भाग्ने बाटो	यदि आगोको स्वभाव धेरै परिवर्तन भईरहेको छ र भन खतरनाक हुदै छ भने सबै टोलीलाई सुरक्षित स्थान तर्फ भागेर जाने बाटो थाहा हुनु पर्दछ ।
९ अतिरिक्त योजना	दुरघटना वा चोटपटक, संचार विच्छेद भएकाहरुको खोजी कार्य

राम्रो अग्नि नियन्त्रण दस्ताको अर्को महत्वपूर्ण पक्ष भनेको सधैं समुहमा कामगर्ने हो । समुहमा रहेर अग्नि नियन्त्रण गर्दा सधैं सुरक्षित भईने, सञ्चारमा रहने र कार्यको सम्पादन राम्रो हुन्छ ।

LACES

LACES एउटा सजिलै सम्झने सुत्र हो जस्को मतलव:

L	Lookouts	हेर विचार गर्ने (चारै तिर हेर्ने)
A	Awareness	सचेतना
C	Communications	संचार
E	Escape routes	भाग्ने बाटो
S	Safety zones	सुरक्षित क्षेत्र

अग्नि नियन्त्रण टोलीको रुपमा सञ्चालित हुदा सुरक्षित कार्य अभ्यासको सुनिश्चितताको लागि अपनाउनुपर्ने यी कार्यनिर्देशनहरु अत्यन्तै महत्वपूर्ण हुन्छ ।

बालको लागि सामान्य पर्यावरणीय बाधा

धुँवा

बाल्ने कार्य गर्दा धुँवाको उपस्थिति हुन्छ । धुँवाले हामीलाई भडकाउने र भ्रमित समेत बनाउन सक्छ । तपाईं प्रायजसो कहा हुनुहुन्छ, तपाईंको भाग्ने दिशा कता हो, तपाईंको सञ्चालक र टोलीहरु संगको निरन्तर सञ्चार निकै महत्वपूर्ण हुन्छ ।

नियन्त्रित आगोको धुवाले कहिलेकाही नजिकैको सार्वजनिक सडकको दृश्यलाई समेत प्रभाव पार्न सक्छ । आगो लगाउने कार्य भईरहेको छ भन्ने कुरा चालकहरुलाई जानकारी दिनको लागि सडकमा सूचना बोर्ड राख्नुपर्छ ।

धुँवा सार्वजनिक जन स्वास्थ्यमा खतरा हुन सक्छ वा व्यक्तिगत स्वास्थ्यमा समेत प्रभाव पार्न सक्छ ।

पारिस्थितिक अवरोध

धेरै क्षेत्र जहा वन डढेलो वा नियन्त्रित आगो हुन सक्छ त्यस क्षेत्र संरक्षणको दृष्टिकोण र लोपउन्मुख जिवजन्तुको वासस्थान रहेको छ । यी क्षेत्रहरुमा अनुपयुक्त निभाउने तरिकाहरु प्रयोग गर्नु अघि जग्गा व्यवस्थापकहरुले बाल्ने योजनाको परामर्श लिनु पर्छ ।

सामान्यतया बाल्ने कार्य गर्दा के गर्ने र के नगर्ने

- सधै किनारा बिन्दु वा सुरक्षित नियन्त्रण रेखाबाट आगो बाल्नुहोस ।
- तपाईंलाई दिईएको निर्देशन निश्चित गर्नुहोस र आकस्मिक योजना, नियन्त्रणका उपाय, जोखिम, प्रयोग गर्ने विधि, ईग्निशनको उद्देश्यबारे स्पष्ट हुनुहोस ।
- आगोको व्यवहारमा आएको परिवर्तन वा कुनै योजना बमोजिम नभएको कार्य बारे तपाईंको टोली र सञ्चालक संग संचार गर्नुहोस ।
- जब तपाईं सक्नुहुन्छ, माथिबाट तल बाल्नुहोस ।
- यदि तपाईं सक्नुहुन्छ भने हावाको विपरित दिशाबाट बाल्नुहोस ।
- यदि तपाईं सक्नुहुन्छ भने आगोको टाउकोबाट सुरुवात गरी गाला हुदै पृष्ठभाग तर्फ काम गर्नुहोस ।
- जब तपाईं सक्नुहुन्छ, डाडाको टुप्पोबाट नभई त्यसको पछाडिको भागबाट बाल्नुहोस ।
- एक साथ डाडाहरुको फेदीको दुवै दिशाहरुबाट बाल्नुहोस ।
- परिस्थितिलाई सुहाउदो किसिमको बाल्ने ढाचा समायोजन गर्नुहोस
- यदि अवस्थाहरु अनुकूल छन भने ढिला नगरी आगो बाल्नुहोस, पछि धेरै ढिला हुन सक्छ ।
- सानो भागको रेखामा बाल्नुहोस, यदि कुनै समस्या आयो भने तपाईं सजिलै नियन्त्रण गने सक्नुहुन्छ ।
- बाल्ने दर सधै नियन्त्रण गर्ने क्षमता भित्र समान्त राख्नुहोस, नियन्त्रित स्रोतहरुले नियन्त्रण गर्न सक्ने आगो मात्र प्रदान गर्नुहोस ।

सबै नियन्त्रित आगो, अग्रिम आगो लगाउने स्थानको तयारीहरु जस्तै अग्नि नियन्त्रित रेखा र अग्नि अवरोधकहरुको आवश्यकता पर्दछ । वैकल्पिक रुपमा तिनीहरुलाई प्राकृतिक अग्नि अवरोध भित्र योजना बनाईनु पर्छ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु :

Australasian Fire Authorities Council Limited. (2005). Respond to wildfire. East Melbourne Victoria: AFAC Limited.

National Rural Fire Authority. (2005). Carry out prescribed burning. Wellington, New Zealand.

Teie, W. C. (2005). Firefigher's handbook on wildland firefighting (Strategy, Tactics, and Safety). Rescue, California, United States of America: Deer Valley Press.

Teie W.C. (1997), Fire officers handbook on wildland firefighting, Rescue, California.

अस्वीकरण

प्रत्येक प्रयासहरूलाई सुनिश्चित गरिएको छ कि माथिको जानकारी सही छ र ग्लोबल फायर मोनिटरिङ सेन्टर, द ईन्टरनेशनल एसोसिएसन अफ फायर एण्ड रेस्क्यु सेवा र ग्रामीण विकास इनिशिएटिभ लिमिटेड (ईउरो फायर पार्टनर संगै) मा आधारित छ। यो सामग्री पूर्ण छ भन्ने होईन त्यसैले संशोधनको लागि खुला छ।

यो जानकारी केवल सामान्य जानकारीको प्रयोजनको लागि प्रदान गरिएको छ। विशेष कृयाकलापको लागि कुनै पनि जोखिमको पूरा जिम्मेवारी यो सूचना पढ्ने व्यक्ति वा समूहले लिनुपर्ने बारे सुनिश्चित गर्दछ।

युरो फायर पार्टनर र उनीहरूको सम्बन्धित कर्मचारी वा एजेन्सीहरू कुनै पनि त्रुटिका लागि दायित्व (कानून अनुसार अनुमति दिईएको अधिकतम हदसम्म), जानकारीमा समावेश गरिएको भ्रामक विवरण र कुनै पनि हानि, क्षेती वा असुविधाको लागि कुनै पनि दायित्वबोध गर्दैन।

(यो जानकारी प्रतिलिपि अधिकार र बौद्धिक सम्पत्ती कानूनद्वारा सुरक्षित गरिएको छ जबसम्म स्पष्ट रूपमा उल्लेखित वा अन्य लिखित रूपमा सहमत हुँदैन तपाईंले व्यक्तिगत, गैर व्यवसायिक प्रयोगको लागि उपयुक्त स्वीकृतिको विषयमा मात्र जानकारीको प्रयोग र प्रतिलिपि गर्न सक्नुहुन्छ।)

जानकारीको प्रवधान र तपाईंले गर्ने प्रयोग स्कटल्याण्डका को नियमहरूसँग पालन गरी डिजाइन गरिएको छ। सबै प्रयोगकर्ताहरूलाई अपरदर्शी रूपमा स्कटिश अदालतको अधिकार क्षेत्रलाई बुझाउँदछ जुन जानकारीको साथ जोडिएको कुनै पनि दावी वा अन्य क्रियाकलापको सन्दर्भ गर्दछ।